

EDITORIAL

HONZÁK R.: JENOM BRÁZDA LESKLÁ ¹

¹ Jen dál! Čas nový nové chce mít činy,
den nový vzešel k nové práci nám,
jeť sláva otcův krásný šperk pro syny —
však kdo chceš ctěn být, dobuď cti si sám!
Kde přítomnost jak dítě pozastesklá,
vše dávná sláva, byť v ní démant hrál,
je za korábem jenom brázda lesklá —
napněte lana — vzhůru plachty — dál!
Jan Neruda: Jen dál!

Detaily a realie mě přitahují, přestože nejsem v zásadě vůbec detailista. Nicméně jedno embolické slovo nebo jeden chybný výkon poskytne často více informací než desetiminutový projev. Konečně už Karel Poláček napsal, že jediný pohled do karet spoluhráče znamená často daleko více než dlouhé bloumání nad listem. Na Karkulce mě víc zajímá soustava švindlů než skutečnost, že hrdinky umordovaly chráněné zvíře, což však nikterak neopomím. Na Popelčině svatbě se nenechávám oslepit leskem šperků a předloženým menu natolik, abych mimoděk nepomyslel na princeznu Dianu. Hledám souvislosti, hledám vztahy, které jsem schopen postřehnout v drobných skutcích věrohodněji než v oficiálních deklaracích. Začíná to u anamnézy.

Lidská paměť se podobá palimpsestu s několika vrstvami a je dobré, ba dokonce žádoucí propracovat se k té nejspodnější. Nebývá tak nedostupná, jak se na první pohled zdá. Je nezbytné se naučit slyšet nejen to, co nám pacienti říkají, ale také to, co neříkají. Někdy při prvním sezení, při němž již tuším, že víc materiálu zůstává ukryto pod hladinou, dám pacientce (muži většinou velmi neradi píšou) čistý papír se žádostí, aby mi na něm přinesla příště příběh nazvaný „Byla jedna holčička“.

Za týden se mohu dočíst, že byla jedna holčička, ta měla hrozně hodnou maminku a hrozně hodného tatínka a taky hodnou sestřičku a hodnou paní učitelku a hodné sousedy a snad i hodnou vládu, a pak najednou přišla zlá nemoc. Uschovám to do archívu a vydám druhý čistý list s prosbou o jiný příběh.

Ten pak stojí za čtení. Byla jedna holčička, které říkali doma „dětátko-nechtěňátko“ a maminka ji často svěřovala babičce, která se o ni starala. Když jí bylo deset let, provedla ve škole nějakou nevelkou lumpárnu a maminka

jí řekla: „S tebou je od počátku jen trápení. Ty ses vůbec neměla narodit.“ To ji zarazilo, pídila se proto po dalších informacích a od sestry starší o deset let se dozvěděla krutou pravdu: „Voni tě nechtěli.“ A mám náhle před sebou kus obrazu jejího dětství s významnými okolnostmi. Myslím, že o tyto souvislosti by se měli zajímat i jiní odborníci než jenom psychoterapeuti. Na průběh onemocnění to svůj vliv má. Někdy zásadní; třeba když se ta holčička naučila, že jediného láskyplného zacházení se jí dostane, jestliže je nemocná.

Velmi poučný příběh o téměř masové desinformaci jsem sice už jednou otiskl, vzhledem k tomu, že to bylo v Lékařských listech, které nejsou mezi psychosomaticky orientovanými terapeuty běžně odebíranou a sledovanou tiskovinou, troufám si jej v zájmu pointy zopakovat.

Na přednáškách a seminářích se dotazuji, proč princezna Lada, ano, ta se zlatou hvězdou na čele, trojí výbavou od Versaceho, kabelkou od Luise Vuittona a myším kožíškem uprchla z rodného zámku a přihlásila se do služby jako pomocná síla v kuchyni sousedního krále. V drtivé většině, která procentuálně připomíná výsledky voleb z období reálného socialismu, se dovídám, že se tak stalo proto, aby nemusela pojmout za manžela zlého krále Kazisvěta, který jejímu hodnému tatínkovi vyhrožoval válkou.

„Ad fontes!“ hýkám pak nabádavě. Prameny totiž zpívají něco úplně jiného. Podívejme se, co píše Božena Němcová ve svých Pohádkách a báchorkách o princezně se zlatou hvězdou na čele:

„Byl jeden král a královna a ta královna měla na čele zlatou hvězdu. Mělit se sice manželé velmi rádi, ale bohužel jejich blaženost dlouho netrvala. Žalost královu není možná vypovědět ani vypsát, to ví jen ten, kdo ztratil, co miloval...“ Královna při porodu zemřela a král

po ní několik let truchlil. Nakonec se na naléhání dvořenínů vypravil do světa hledat ženu, a to úplně stejnou, neboť královna na smrtelném loži ho zavázala, aby si jinou nebral, než která jí bude docela podobna. Po světě chodil dlouho, leč marně.

„...žádná nebyla podobna zemřelé paní. Smuten vrátil se domů. Tu mu běží vstříc Lada a vroucně ho z daleké cesty vítá. Král ztrnul nad rozkvětlou pannou. To byla ona, to byla ta žena, kterou nade všecko miloval, ty oči, vlasy, tělo, tu zlatoskvoucí hvězdu na čele, všecko měla Lada, dcera její. Běda, běda! pomyslí si král. Co viděl podobu své ženy, zbudily se v něm všechny památky na minulou blaženost, tak že div nezoufal. Konečně umínil v své rozbouřené mysli, že si vezme Ladu za ženu, chtěje zvrátit ukrutné vrchy, které v tom poměru mezi něj a ji příroda postavila...“

Bať, bať, žádný Kazisvět! Incest jak hrom v českém bájesloví! Lada svatbu zdržovala objednávkami garderoby, a když nebylo jiného zbylí, uprchla. Dopadlo to nakonec dobře. Královna se krvesmilnému tatíčkovi zjevila ve snu, vyčinila mu do starých hnusných prasáků, on se umravnil a Lada se v sousedním království šťastně provdala. Lze předpokládat, že tam dopadne lépe, než princezna Diana, neboť je z královské krve.

Obsah tohoto čísla Psychosomu nenaznačuje, leč jasně ukazuje na generační obměnu v české psychosomatice. Z těch „mladých drzejích ve svetru“ se stali stařeštinové hnutí. Hlasy z mé generace snad ještě nejsou vnímány jako krákání starců přemoudřelých a než tento čas nastane, neuškodí malá bilance – anamnéza.

Myšlenka psychosomatického přístupu se netěšila v medicíně moc velké přízni, reálsocialistické hodnocení ji označilo za reakční pavědu a současná EBM na ni pohlížejí úkosem. Nepodařilo se jí infiltrovat ani mezi

lékaře první linie, vedení jejichž vědecké společnosti prohlásilo nedávno, že námi navržených psychosomatických kurzů jim netřeba, „to všechno uměj a dělej“. Chybělo jen, že tak činí „od nepaměti“. Na medicínských luzích byla sice pečlivě opatrovanou bylinkou, ale jen několika zahradníky vzadu na smetišti. Podobně jako blahé paměti konopí v jednom – co do návštěvnosti – podivuhodně úspěšném AT středisku. Na rozdíl od trávy, nezískala atribut „první v Evropě“.

Bilance mé generace je mínusová ještě v tom, že partyzáni, kteří spolu táhli v dobách útlaku, se po rozpadu Československa rozešli také, čímž se na obou stranách síly scvrkly na polovinu. Bylo to jasné hned na prvních samostatných již jen slovenských Pezinských dnech, kam jsem tehdy jel a k cestě marně lákal do prázdného auta své dřívější spolujezdce. Navíc odešly na věčnost osobnosti somatické medicíny, jejichž podpůrné hlasy měly svou váhu. Abych vzpomněl svých nejbližších: Zdeněk Mařatka a Ota Gregor. A Slávek Baštecký, jehož rigidita a obsedantnost nejednou fungovaly jako efektivní beranidlo.

Jsou na místě slova dalšího z klasiků: psychosomatická myšlenka nevzkvétá. Velký tvůrčí a duchovní potenciál našich národů není smysluplně využit. Navzdory tomu, že v IPVZ pravidelně probíhají několikastupňové kurzy, že funguje v Praze Psychosomatická klinika, že jsem několikrát do roka velmi srdečně zván na skutečně reprezentační setkání somatických odborníků s divácky úspěšnou přednáškou „Jak se dívat na psychosomatickou medicínu“, že jsem po deset let infikoval mediky své rodné Alma mater a ještě o něco déle udržoval biopsychosociální rubriku v Praktickém lékaři. (Ty poslední řádky byly o mně, neboť kdo jiný zhodnotí mé zásluhy, když ne já sám? Posmrtně už mi to bude na nic.) Psychosom vychází – opravte mě, mylím-li se – jen díky

obdivuhodné nezdolné zařatosti Vládi Chvály a jeho blízkých, navzdory tomu, že cech redaktorů recenzovaných periodik zabetonoval cestu k dosažení této (pochybné, ale asi nezbytné) mety. Psychosomatické sdružení je v medicínské komunitě hlasem několika volajících na poušti.

Pracujeme s příběhy pacientů, známe zákonitosti dramatu. Také víme, že psychoterapie je změna. Kam nás vede s železnou logikou náš příběh? Příběh nechtěného dítěte, sirotka z královské krve a také s královskými geny (to je nadějně, ale může to být i důvod mordu), který aby obstál, přijal za své miniscénáře Mavis Kleinové, musíš být silný (= sám), musíš se snažit (= ale neuspět), musíš být vstřícný (= oni ti to ale nikdy neoplatí) a musíš být dokonalý (= udělat nemožné). Možná se pletu, ale já tyhle neurotické rysy vidím. A další osudovou cestu rovněž.

Vidím ale také možnost změny. (Teď si připadám jak starý Major, Willingdonská krása, hovořící ve stodole ke zvířatům pana Jonese o jejich velké budoucnosti.) Je naprosto nezbytné více se otevřít směrem k ostatním oborům medicíny. To, že jsme se vymkli psychiatrii (při troše fantazie nahlížené jako Ladin královský tatínek), neznamená, že ji nemáme také ovlivňovat. Je třeba říci, že pokud předseda Psychiatrické společnosti veřejně prohlašuje, že jeho obor stojí na bio-psycho-sociální platformě, že se přinejmenším hluboce mýlí.

Je třeba publikovat. Nejen v uzavřeném okruhu odběratelů tohoto výborného

31. 8. 2012, shodou okolností den 15. výročí smrti princezny Diany, což nebyl úmysl, ale synchronie.

čtvrtletníku. Vytáhnout příspěvky na takovou úroveň, že budou ozdobou recenzovaných časopisů. Ty z líhně olomouckého Solenu mají docela slušný ohlas. To je stejné jak ve světě šoubyznysu: o kom se nemluví, ten není. Je třeba instilovat ostatní obory, shora to nepůjde, je nutné navazovat kontakty zdola. Víím z praxe, že prvním úspěchem takovýchto aktivit je přísun pacientů, s nimiž si kolegové nevědí rady. Časem se to ale zúročí.

Ivan Illich, kterého jsem překládal, měl pravdu mimo jiné v tom, že medicínský establishment je nereformovatelný zevnitř. Je proto třeba obracet se na laickou veřejnost. Spolek na záchranu a spasení pacientů, či jak se to jmenuje, nezastupuje nikoho jiného než sám sebe, přesto sedí u stolů, kde se schvalují důležité věci, kterým sice jeho zástupci nerozumějí (byl jsem před pár lety na dvou sezeních, víím, o čem mluvím), ale které ovlivní. Tam je potřeba se dostat také, navzdory tomu, že se nám to, jako všechny byrokratické procedury plné manipulací, oškliví.

Naše generace předává psychosomatické žezlo, které se jeví drobet slabé, drobet nefunkční. Má však jednu zásluhu, kterou jí nelze upřít. Za jejího aktivního přispění a pomoci vyrostli velmi kvalitní gurúové a mladí vlci došli už do zralého období. Tak makejte! Žezlo už si musíte napucovat sami! Není to sice jednoduché, ani moc vděčné, ale v každém případě to je sranda, která za to stojí!

A možná, že je to všechno jinak.

radkinh@seznam.cz